

Yttrande över delbetänkandet Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98) (Ju2017/09591/Å)

Södertälje tingsrätt har beretts tillfälle att yttra sig över ovan nämnt delbetänkande och vill föra fram följande synpunkter.

Södertälje tingsrätt vill initialt framföra att tingsrätten är positiv till att rättegångsbalkens regler om bevisning ses över och positiv till förändringsförslag som medför att handläggningen av brottmål moderniseras och effektiviseras. Tingsrätten är dock tveksam till om bevisreformen i två delar som föreslås skulle effektivisera brottmålsprocessen med upprätthållande av den nivå av rättssäkerhet som krävs. Tingsrätten är även tveksam till att ändringar i rättegångsbalkens regler om bevisning i brottmål genomförs på det sätt som föreslås. Det krävs att det tas ett helhetsgrepp där rättegångsbalkens reglering om hanteringen av brottmål i stort och den rättsordning som vi har inom straffrätten i Sverige ses över.

Vad gäller de två huvudförslagen i bevisreformen framför tingsrätten följande synpunkter.

Utökad möjlighet att ta upp bevis i domstol före huvudförhandlingen

Södertälje tingsrätt är skeptisk till utredarnas förslag till en utökad möjlighet att ta upp bevis i domstol före huvudförhandlingen. Tingsrätten anser att förslaget riskerar att medföra negativa effekter ur bland annat effektivitets- och kostnadshänseende.

Tingsrätten gör bedömningen att det med förslaget finns en risk att domstolen kommer att belastas med att hålla sammanträden och ta upp förhör inför rätten som sedan inte kommer att åberopas som bevisning vid huvudförhandlingen. Utrymmet för rätten att besluta att bevisupptagning inte ska ske bedöms i flera fall vara mycket begränsat. Det finns även en risk för att förhören som tas upp under sammanträdena riskerar att bli längre och vidlyftigare än vad de skulle ha blivit under en huvudförhandling, då processens ram oftast inte kommer att vara satt på samma sätt under ett

tidigare stadium av brottmålshandlingen som under en huvudförhandling. Det finns vidare en risk för att domstolen, och dessförinnan parterna genom kommunikering, kommer att belastas med många prövningar av om ett sammanträde för bevisupptagning ska tillåtas eller inte. Skriftväxlingen riskerar att bli omfattande i vissa fall då det enligt förslaget åligger parten som begär bevisupptagningen att ange ett tydligt förhørs- och bevistema. Detta menar tingsrätten kan föranleda att förslaget inte bara medför en förflyttning av arbete till ett tidigare skede av brottmålshandlingen såsom utredarna förutser, utan även riskerar att medföra en utökning av arbete för alla inblandade. Tingsrätten bedömer vidare att det kan finnas en risk att förhörspersoner som har hörts inför rätten under förundersökningen i realiteten kommer att höras om vid huvudförhandlingen genom att domstolsaktörer i hög grad kommer att använda möjligheten till tilläggsförhör. Det anförda anser tingsrätten riskerar att göra förslaget tids- och kostnadsdrivande snarare än tids- och kostnadsbesparande.

Vad gäller den delen av förslaget som innebär en utökad möjlighet att ta upp bevis i domstol före huvudförhandlingen för att kunna minska häktningstider och restriktionsanvändande är tingsrätten tveksam till om förslaget skulle kunna få de effekterna. Tingsrätten saknar även ett vägledande uttalande i betänkandet avseende hur domstolen ska gå tillväga i bedömningen av om en bevisupptagning ska tillåtas eller inte i de fall den misstänkte är häktad utifrån förekomsten av flera häktningsskäl. Södertälje tingsrätts erfarenhet är att de långa häktningstiderna och omfattande restriktionsanvändandet framförallt orsakas av handläggningstiderna vid Nationellt forensiskt centrum. Tingsrätten anser att de långa häktningstiderna och restriktionsanvändandet är en mycket viktig fråga, men tror dessvärre inte att förslaget skulle kunna få de positiva effekter på dessa som framgår av betänkandet.

Utökade möjligheter att åberopa berättelser som lämnats utom rätta som bevis

Södertälje tingsrätt anser att förslaget till utökade möjligheter att åberopa berättelser som lämnats utom rätta som bevis är behäftat med betydande nackdelar ur rättssäkerhetssynpunkt. Tingsrätten anser även att det inte alltid är givet att den bästa bevisningen är de förhör som hålls på färsk gärning. Tingsrätten är positiv till att ställa högre krav på dokumentationen av förhör som genomförs utom rätta under förundersökningen. Tingsrätten anser att berättelser som lämnas utom rätta som huvudregel ska tas upp med ljud och bild samt att det under vissa förutsättningar ska vara möjligt att kunna åberopa dessa som bevisning i brottmål.

Förslaget och därmed ordalydelsen i 35 kap. 14 a § rättegångsbalken öppnar upp för att ljud- och bildupptagningar av berättelser som lämnats utom rätta i stor utsträckning, närmast som huvudregel, ska kunna åberopas som bevisning vid huvudförhandlingarna i brottmål. Tingsrätten anser inte att det omfattande tillämpningsområdet av tidiga förhör som föreslås är lämpligt.

Enligt tingsrättens mening bör huvudregeln alltjämt vara att en berättelse som åberopas som bevis i ett brottmål ska lämnas inför rätten under huvudförhandlingen. Tingsrätten anser därför att nuvarande reglering om möjligheterna att åberopa berättelser som upptagits utom rätta som bevis vid huvudförhandlingen kan utvidgas något, men att den nya regleringen inte ska formuleras så att möjligheterna att åberopa sådana ljud- och bildupptagningar blir så vidsträckt som föreslås.

Tingsrätten ställer sig exempelvis positiv till att under huvudförhandlingen i ett brottmål kunna spela upp en tilltalads berättelse som upptagits utom rätta i de situationer som domstolen, inom ramen för 46 kap. 15 a § rättegångsbalken, avgör målet i den tilltalades utestämning.

Vad gäller vittnesberättelser är tingsrätten negativ till ett så omfattande åberopande av sådana berättelser som lämnats utom rätta som bevis vid huvudförhandlingen som utredarna föreslår bland annat då tingsrätten anser att ett vittne som huvudregel ska avlägga ed inför sitt vittnesförhör. Tingsrätten delar utredarnas uppfattning om att det inte är lämpligt att införa en skyldighet att avlägga ed eller sanningsplikt inför ett förhör utom rätta, men ser det som problematiskt att ett vittnesförhör, vars uppgifter inte sällan tillmäts en avgörande betydelse vid prövningen av skuldfrågan i ett brottmål, lämnats utan att förhörspersonen talar under straffansvar. Tingsrätten är skeptisk till att utevaron av ed kan, och i praktiken kommer att, läkas inom ramen för den fria bevisprövningen.

Södertälje tingsrätt anser även att ett åberopande av tidiga förhör som upptagits utom rätta riskerar att minska möjligheterna till en rättvis rättegång. Detta då det finns en risk att den tilltalade eller dennes försvarare inte kommer att ha en realistisk möjlighet till ett fullgott motförhör i det tidiga skedet av brottmålshanteringen. Tingsrätten är tveksam till att den bristen på ett rättssäkert sätt kan, och i praktiken kommer att, läkas genom möjligheten till tilläggsfrågor och inom ramen för den fria bevisprövningen.

Sammanfattningsvis är Södertälje tingsrätt principiellt positiv till förslagen om en utökad möjlighet att ta upp bevis i domstol före huvudförhandlingen och utökade möjligheter att åberopa berättelser som lämnats utom rätta som bevis, men inte till att dessa möjligheter ska kunna tillämpas i den omfattning som föreslås.

Övrigt

Tingsrätten anför, som ett övrigt medskick, att tingsrätten ställer sig positiv till ett erfarenhetsutbyte i praktiska frågor mellan domstolarna och de myndigheter som det företrädesvis kommer att bli aktuellt att åberopa berättelser som upptagits utom rätta ifrån för de fall förslagen i bevisreformen

helt eller delvis införs. Detta för att underlätta presentationen och förbättra tillämpningsmöjligheterna av inspelade berättelser vid domstol.

Yttrandet har beslutats av lagmannen Eva-Lena Norgren. Föredragande har varit tingsfiskalen Maria Schöllin. I handläggningen av ärendet har även deltagit f.d. lagmannen Göran Nilsson samt rådmännen Dan Isaksson, Daniel Samnerud, Szilárd Rado och Martin Prosell.

Eva-Lena Norgren